

Terner i Buskerud

Steinar Stueflotten, Damenga 19, 3032 Drammen, e-post: steinarstue@c2i.net

Ternene er en gruppe elegante og dyktige flygere som vi først og fremst forbinner med kyststrøk. Seks ternearter er observert i Buskerud, alle er trekkfugler og de fleste er sjeldne gjester i fylket. Bare makrellterne og rødnebbterne hekker. Fem av artene tilhører slekten *Sterna* - vanlige terner, mens en art, svartterne, tilhører slekten *Chlidonias* - sumpterner. Buskerud har for øvrig førstefunn i Norge av både svartterne og rovterne. Artsbeskrivelsene er basert på den kunnskapen som LRSK for tiden har om de seks artene.

Rovterne *Sterna caspia*

Arten er flekkvis utbredt i Nord-Amerika, Europa, Asia, Afrika og Australia. Ca. 1500 par hekker i Østersjø-området, derav 400-500 par i Sverige. Arten observeres sporadisk i Sør-Norge og har også hekket en gang på Øra i Østfold i 1969. Trekkfugl som overvintrer i Vest-Afrika.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (4/8):

- 1965 ØVRE EIKER: 3 ind Fiskumvannet 07.06. (T.Lagesen, T.Fossan). 1. funn i Norge.
- 1977 ØVRE EIKER: 2 ind Fiskumvannet 22.06. (A.Hals, A.Nævra).
- 1996 ØVRE EIKER: 2 ind Fiskumvannet 03.07. (A.Hals).
- 2000 ØVRE EIKER: 1 ind Fiskumvannet 06.05. (J.L.Hals).

Som vi ser, er alle funnene gjort ved Fiskumvannet. Funnet i 1965 var det første kjente av rovterne i Norge. I tillegg til de fire godkjente observasjonene ovenfor, skal arten være sett tre ganger til på samme lokalitet (ikke innrapportert til LRSK). Alle funnene er gjort i tidsrommet 06.05 – 03.07.

Arten har forsvunnet som hekkefugl i Danmark, og bestanden i Østersjø-området har også gått tilbake de siste tiårene (muligens med stabil bestand i seinere år). Arten observeres årvisst i Sør-Norge, men er svært fåtallig med bare 1-5 individer per år, de fleste blir sett i kystnære farvann. På Østlandet er Nordre Øyeren en god lokalitet i tillegg til Fiskumvannet.

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Nominatunderarten er utbredt langs kystene av Nordvest-Europa, Baltikum, Svartehavet og Kaspiahavet, og med spredte kolonier i nordlige deler

av Middelhavet. Arten er vanlig på De britiske øyer og har gode bestander i Nederland, Nord-Tyskland og Danmark. Splitterne har også hekket enkelte år på Lista og Jæren. Trekkfugl som overvintrer i Vest- og Sør-Afrika.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (3/4):

- 1978 LIER: 2 ind Linnestranda 20.05. (Ø.Syvertsen).
- 1978 RØYKEN: 1 ind Høvikskjæra 30.06. (K.Larsen, P.O.Syvertsen, Ø.Syvertsen, T.Larsen).
- 1987 HURUM: 1 ind Vealøs 07.06. (G.S.Andersen, M.Bergan).

Arten er en utpreget koloniruger som nesten uten unntak hekker og oppholder seg helt ute ved kysten. Alle tre funnene i Buskerud er da også gjort ved saltvann i fjordområdene.

Splitternes sees regelmessig langs kysten av Sør-Norge, ofte mange individer sammen og hyppigst i Vest-Agder og Rogaland. Over 100 individer er rapportert i flere år på 1990-tallet (maks. 305 ind i 1998). Det er gjort flere spredte hekkforsøk, og det kan se ut til at arten er i ferd med å etablere seg her i landet. Arten er derimot bare sporadisk gjest i Oslofjords-området, og observasjoner i innlandet er meget sjeldne. Det er derfor lite håp om å få se arten i Fiskumvannet og Tyrifjorden. Mer aktiv fuglekikking langs kysten av Hurum og Røyken derimot, vil sikkert kunne gi flere funn i kommende år.

Makrellterne *Sterna hirundo*

Arten er vidt utbredt både i kyst og innlandsområder på den nordlige halvkule. I Norge hekker arten langs hele kysten fra Østfold til Finnmark, og fins også flere steder i innlandet på Østlandet, fortrinnsvis i lavereliggende områder. Trekkfugl som overvintrer i

Sør- og Vest-Afrika. Den norske bestanden er anslått til 10.000-20.000 par.

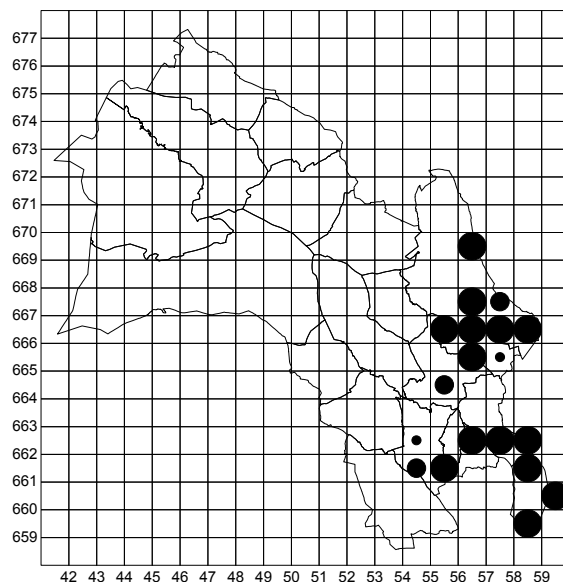
Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig men spredt og heller fåtallig hekkefugl i fjordstrøk og i lavereliggende innsjøer i de sørøstlige delene av fylket. Trekkfugl.

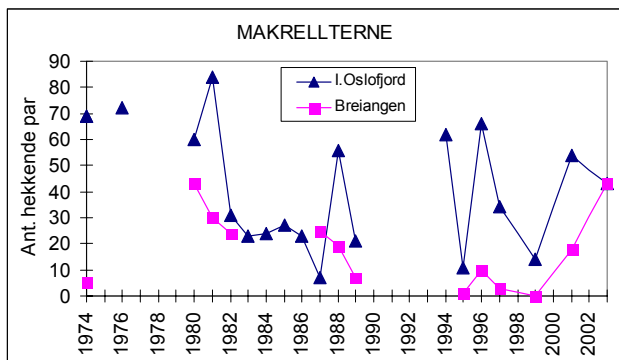
Bestand: Makrellterne er en heller fåtallig hekkefugl i Buskerud. Bestanden kan variere mye fra år til år, fra knapt 20 par i bunnår til 200 par i toppår. Arten har vært under press de siste tiårene og synes å ha gått en del tilbake på 1990-tallet. I Breiangeren, Hurum har antall par variert mellom 1 og 43 i perioden 1974-2003. Som vi ser av figuren nedenfor, er det klare tegn til bestandsoppgang her de siste par årene. I 1999 ble det ikke funnet noen hekkende par i dette området. Langs Oslofjord-siden av Hurum og Røyken har bestanden variert mellom 7 og 84 par i samme periode. Også her med en klar bestandsnedgang på slutten av 1990-tallet (Jensen m.fl. 2001), og med tegn til oppgang igjen etter 1999. Også i Steinsfjorden og Nordre Tyrifjorden har bestanden variert mye det siste tiåret fra minimum 10 par i 2000 til maksimalt 41 par i 1994; også her er det tegn til framgang de siste par årene.

I tillegg til de nevnte hovedområdene for arten kan også enkelte par hekke sporadisk ved andre vann og innsjøer i sør fylket, som for eksempel Eikeren, Øvre Eiker og Væleren, Ringerike. Arten er sårbar for forstyrrelser på hekkeplassene, så menneskelig aktivitet og forstyrrelser kan nok være en medvirkende årsak til bestandsvariasjonene.

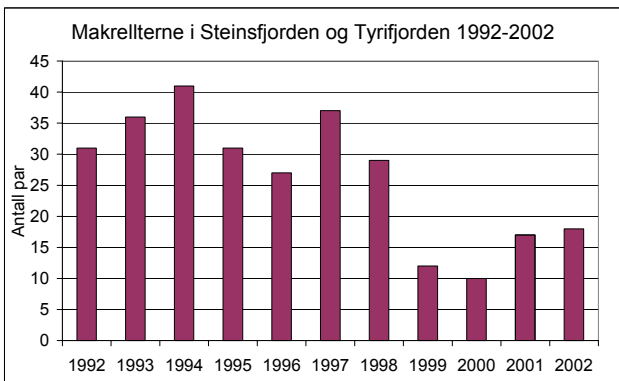
Makrellterne

Kartet viser ruter med hekkefunn (Atlaskode B, C og D); oppdatert status per 2003.

Bestandsutvikling i Breiangeren og Indre Oslofjord (Buskerud) i perioden 1974-99 (Jensen m.fl. 2001), oppdatert per 2003.

Bestandsutvikling i Steinsfjorden og Tyrifjorden 1992-2002 (Larsen m.fl. 2002).

Makrellterne som ruger på flytebøye v/Gilhusodden.

Makrellterne er en typisk koloniruger som fortrinnsvis hekker på vegetasjonsfrie holmer og skjær. I Buskerud er det kun snakk om spredte enkeltpar og små kolonier, som i innlandet sjelden teller mer enn 2-5 par. I Steinsfjorden/Tyrifjorden har koloniene variert i størrelse mellom 1 og 20 par.

I Steinsfjorden starter eggleggingen i slutten av mai. Normalt legger makrellterna 2-3 egg, men hekkesuksessen og ungeproduksjonen kan variere mye fra år til år; i Steinsfjorden/Tyrifjorden fra 0,1 til 1,6 unger/par, gjennomsnittlig 0,9 unger/par (1992-2002). Flere mislykkede sesonger trekker gjennomsnittet ned. Arten hadde normalt god ungeproduksjon i 2001-02 (Larsen m.fl. 2002), men svært dårlig i 2003 (pers.medd. K.Myrmo).

Trekk: Makrellterna observeres regelmessig på vårtrekket i mai, men sjelden mer enn 1-5 individer sammen. Gjennomsnittlig ankomstdato til Linnestranda, Lier: 02.05. (9 år), tidligst 22.04.00, til Fiskumvannet, Øvre Eiker 09.05. (10 år), tidligst 02.05.01 og 03. Også til Tyrifjorden ankommer arten medio mai, tidligst 01.05.77. Arten forlater Buskerud igjen i august-september, men er sjelden å se etter medio september, seinest sett 15.10. Fiskumvannet og 05.10.78 Nordfjorden, Ringerike. Maksimalt kan det observeres 10-15 ind på trekket. En av ungene som ble ringmerket på Maurøya i Steinsfjorden i 2001 ble gjenfunnet og kontrollert i Namibia 10.12.01 (Larsen m.fl. 2002).

Rødnebbterne *Sterna paradisaea*

Rødnebbterna har en nordlig cirkumpolar utbredelse. I Europa hekker arten fra England og Nederland og helt nord til Svalbard og Frans Josefs land. I Norge har arten sin hovedutbredelse langs kysten fra Rogaland til Finnmark, i Nord-Norge er den også vanlig i innlandet. I sørnorske fjellstrøk er arten sjeldnere, men forekommer spredt fra Buskerud i sør til Trøndelag i nord. Trekkfugl som flyr rekordlangt til overvintringsområdene i antarktiske farvann. Den norske bestanden er anslått til 20.000-60.000 par.

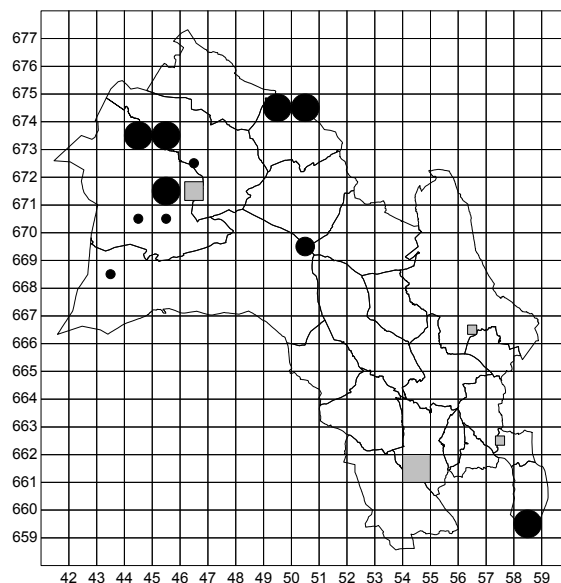
Forekomst i Buskerud

Status: Sjelden men regelmessig hekkfugl i nordlige fjellstrøk, sporadisk på kysten. Trekkfugl.

Bestand: Rødnebbterna hekker fåtallig ved enkelte fjellvann i de nordlige deler av Buskerud. Arten kan også hekke en sjelden gang i Oslofjords-området. Den ble f.eks. funnet hekkende (1 reir) på Ramvikholmen, Hurum sommeren 1989 (T.Jensen). Hekkinger ved fiskerike fjellvann i nordfylket, typisk 700-1100 moh, begrenser seg normalt til 1-3 par per lokalitet. Beste lokalitet er Stolsvassmagasinet 1090 moh på grensa mellom Ål og Hol, der opptil 10 par har hekket på holmer i vannet enkelte år (bl.a. 1987). Som reirplass velges nakne holmer eller flytetorv i vanna. Høyeste observasjonssteder er 1190 moh Reinsjøen og 1160 moh Skaupsjøtjønnan, Nore & Uvdal og 1180 moh Holværvatnet, Hol. Totalt hekker det neppe mer enn ca. 20 par i et normalår. Det er

vanskelig å si noe om bestandsendringer da opplysningene er mangelfulle, men den lille bestanden må anses som sårbar.

Rødnebbterne

Kartet viser ruter med hekkfunn (svarte prikker, Atlaskode B, C og D), med oppdatert status per 2003, og trekkobservasjoner (grå firkanter; små: 1-5 funn, mellomstore: 6-10 funn, og store: >10 funn).

Trekk: Rødnebbterna observeres bare sporadisk på trekket i sørfylket, men dette kan skyldes at den lett blir forvekslet med makrellterna. Arten ankommer Buskerud noe seinere enn makrellterna og ses helst i siste halvdel av mai. Tidligste godkjente funn fra Fiskumvannet, Øvre Eiker er 15.05.98, men arten er sett helt oppe i Vassfjorden, Ål så tidlig som 12.05.01 (T.Breiehagen) og Geilo, Hol 02.05.87 (Bill Sloan). Gjennomsnittlig ankomst til Geilo er imidlertid 21.05. (18 år) og Ål 22.05. (3 år); til sørfylket 14.05. (7 år). På vårtrekket ses det sjelden mer enn 1-4 individer sammen. Arten forlater Buskerud igjen i august-september og kan da ses sporadisk ved Nordre Tyrifjorden, Fiskumvannet og Linnestranda. Tidligst sett i slutten av juli, seinest Linnestranda 18.10.96, Geilo 15.10.86 og Fiskumvannet 06.10.02. Også om høsten ses normalt bare 1-3 ind sammen, oftest juvenile fugler eller ad med juv.

Dvergterne *Sterna albifrons*

Arten har en spredt global utbredelse i tempererte og tropiske områder med unntak av Sør-Amerika. I Europa hekker arten nord til Skottland, Danmark, Sør-Sverige og Baltikum, og med sin nordligste forekomst nord i Bottenvika. Arten hekket i

Kurefjorden, Østfold i 1992-1998. Trekkfugl som overvintrer i Vest-Afrika.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (2/2):

- 1996 ØVRE EIKER: 1 ad Fiskumvannet 05-06.06.
(B.T.Bollerud, J.L.Hals, J.T.Bollerud,
L.T.Poppe, M.Sjøblom).
1999 ØVRE EIKER: 1 ad Fiskumvannet 08.06.
(S.Dale, T.Fjesme).

Dvergterner observeres årlig langs kysten av Sør-Norge i juni-juli, men sjelden med mer enn 1-2 funn per år utenom Østfold, hvor arten som nevnt har hekket i flere år på 1990-tallet. Arten er meget sjelden å se i indre Oslofjord og i innlandet, så to funn i Øvre Eiker er bra.

Svarterne *Chlidonias niger*

Nominatunderarten hekker spredt fra Vest-Europa østover til Altaj og Kirgisistan, og nord til Sør-Sverige og Sør-Finland. I Norge ses arten årlig, oftest på Østlandet og ikke sjelden i innlandet. Trekkfugl som overvintrer i Afrika.

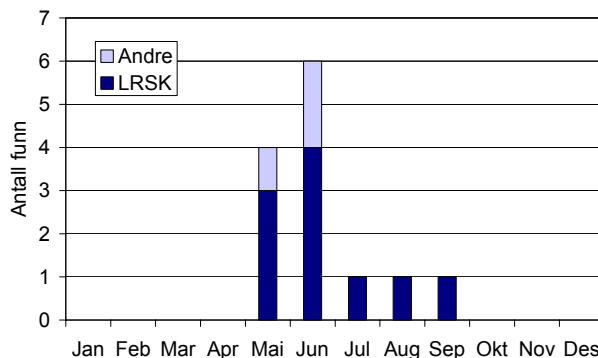
Forekomst i Buskerud

Status: Sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (10/12):

- 1853 ØVRE EIKER: 1 ind skutt i Eiker i august
(Haftorn 1971). 1. funn i Norge.
1978 NEDRE EIKER: 1 ind Miletjern 02.07.
(M.Sjøblom).
1979 NES: 1 ind SØf Nesbyen 26.05. (H.Kvam).
1979 ØVRE EIKER: 1 ind Kolbergtjern 02.06.
(D.Kolberg, J.Bakkelund).
1989 ØVRE EIKER: 1 ind Fiskumvannet 02.06.
(A.Asgaard, P.Ø.Klunderud, T.Schandy,
M.Sjøblom).
1994 RINGERIKE: 3 juv Nordfjorden 11.09.
(K.Myrmo).
1998 RINGERIKE: 1 ad Nordfjorden 09.06.
(K.Myrmo).
2001 ØVRE EIKER: 1 ad Fiskumvannet 10.06.
(O.E.Bakken, J.T.Bollerud, D.Kolberg m.fl.).
2002 HOLE: 1 ad Steinsvika 20.05. (K.Myrmo,
J.L.Hals, A.Gullberg).
2002 ØVRE EIKER: 1 ad Fiskumvannet 24.05.
(J.T.Bollerud, B.T.Bollerud, T.Bakken m.fl.).

De fleste funnene av svarterne er som vi ser, gjort i næringsrike innsjøer som Fiskumvannet og Nordre Tyrifjorden, fra ultimo mai til medio juni. Merk for øvrig at det første sikre funnet av denne arten i Norge ble gjort i Eiker i 1853, og at arten ble observert helt oppe ved Nesbyen i mai 1979. Grafen nedenfor viser antall funn fordelt per måned. I tillegg til de 10 godkjente funnene, er det tatt med 3 funn til som ikke er innrapportert til LRSK.

Sesongmessig fordeling av funn av svarterne.

Arten observeres årlig i Sør-Norge fra mai til september, med typisk 10-30 funn per år. Ungfugler (1K) dominerer funnmengden i september.

Foto: Andreas Gullberg

Adult svarterne i Steinsvika 20.05.02.

Referanser

Gjershaug, J.O. m.fl. (red) 1994. Norsk Fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.

Jensen, T., Tollefsen, T., Andersen, G.S. og Bergan, M. 2001. Sjøfuglregistreringer langs kysten av Buskerud 1999. Buskskvetten 17 (2): 42-47.

Larsen, B.H., Ree, V, Brandt, M. Og Myrmo, K. 2002. Sjøfuglovervåkingen i Steinsfjorden og Tyrifjorden i 2002. Buskskvetten 18 (4): 102-110.